

VSEBINSKO UBRANI RISBA IN FOTOGRAFIJA

Novopridobljeni vizualni drobtini o vznikih gramoza in njihovih volih

331

Čeprav so voli resnično nepogrešljivi delovni pomočniki ljudi pri transportu raznovrstnih težkih kamnitih tovorov – na primer mlinskih kamnov in podobnega –, v pričujočem kratkem besedilu o tem ne bomo izgubljali besed. A kadar se človek zagleda v kakšno ustrezno zgovorno fotografijo, se tega nespornega dejstva vedno znova prepričljivo zave.

Na primer ob nedavnem darilu Jerneja Kosmača iz Tržiča – fotografiji in kopiji risbe, ki pomenita očarljivi novi pridobitvi za fototeko Slovenskega etnografskega muzeja in zbirko risb oziroma risanih zapisov. Gospod Kosmač ju je 25. avgusta 2011 prinesel v Kustodiat za kulturo gospodarskih načinov, transporta in prometa – vedoč, da je v teku raziskava o razmerjih med ljudmi in delovnimi voli. Omenjeni pridobitvi pričata o naslednjem:

Na črno-beli fotografiji, ki jo je leta 1946 v Podljubelju posnela “ena angleška turistka”, sta Joža Dovžan z domačije *pri Bundru* in njegov vol, s katerim je vozil gramoz po cesti na Ljubelj. Angležinja je po vrnitvi domov fotografijo poslala zdaj že pokojnemu Joži, njegov sin jo je ob neki priložnosti pokazal gospodu Kosmaču in ta jo je pridobil za muzej.

Na risbi Janka Čadeža, nastali leta 2006 v ciklu njegovih risanih spominov na domači Tržič, gre prav tako za voznika gramoza in njegovega vola, le da sta v tem primeru upodobljena gospodar kmetije *pri Rekar* iz Loma pri Tržiču in njegov živalski delovni tovariš. A Čadež, pred nedavnim preminuli kanadski Slovenec, ki je najprej “*delal reklame*” v tržiški predilnici, potem “*uspel pri risanih filmih*” v Nemčiji ter nazadnje živel in delal v Torontu v Kanadi, je na svoj risani spomin na znanega posebneža *Rekarja* pripisal tudi nekaj stihov:

“*Rekar iz Loma: / Ne zvezde ne lunca / domov ga pripelje / v varni koticček, / le / njegov zvesti voličček!*”

332

*Rekar iz Loma:
Ne zvezde ne lunca,
domov ga pripelje,
v varni koticček, le
njegov zvesti voličček!*

Fotografskemu in risanemu pričevanju o vožnji gramoza, o težkem delu, ki ga je skupaj opravljala dvojica človek-vol, pa gornja risba z rimanim besedilcem dodaja tudi širši življenjski kontekst. Sporoča razmerja med ljudmi in njihovimi delovnimi živalmi, ki so vezi. In dodaja očarljivo poveden drobec k sorodnim primerkom zapisanih zgodb – o tem, kako so voli svoje malce okajene gospodarje znali pripeljati pred hišna vrata celo iz bolj oddaljenih krajev, natanko vedoč, kje so doma ...

Inja Smerdel